

DE NIEUWE WETTELIJKE OPDRACHT BURGERSCHAP VOOR HET FUNDEREND ONDERWIJS

Bedoeld voor lokale overheden, schoolbesturen en scholen

WAT IS ER VERANDERD?

Sinds 1 augustus 2021 gelden er nieuwe wettelijke eisen voor bevordering van burgerschap in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs (funderend onderwijs). Deze wettelijke opdracht om 'actief burgerschap en sociale cohesie' te bevorderen, vormt een verduidelijking en aanscherping van de burgerschapsopdracht van 2006. De wettelijke verplichting van 2006 bood scholen onvoldoende houvast bij de invulling en het bevorderen van burgerschap, en het bood de onderwijsinspectie te weinig handvatten voor toezicht op de uitvoering van de wet. De wettelijke burgerschapsopdracht van 2021 moet deze problemen oplossen. Tevens wordt met deze opdracht aangesloten bij de burgerschapsopdracht van het mbo.

De belangrijkste veranderingen zijn:

- De wet geeft aan wat de minimale inhoud van burgerschap is die het burgerschapsonderwijs moet bijbrengen: respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.
- Scholen dienen een heldere visie en beleid te ontwikkelen op het burgerschapsonderwijs, met een door de leerjaren heen doelgericht en samenhangend programma, dat de burgerschapsvorming van leerlingen bevordert.
- Scholen moeten de leerresultaten inzichtelijk weten te maken en daarover verantwoording afleggen.

WAT ZIJN DE IMPLICATIES VAN DEZE WETTELIJKE EISEN VOOR HET ONDERWIJS?

De wet stelt voorwaarden aan de inhoud, onderwijskundige uitgangspunten en de schoolomgeving die bevorderlijk dienen te zijn voor burgerschapsvorming.

- Inhoudelijk moet het burgerschapsonderwijs respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en mensenrechten bijbrengen. De kern hiervan bestaat uit vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, het afwijzen van onverdraagzaamheid en het afwijzen van discriminatie. Tevens moet het onderwijs aandacht geven aan het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die hierbij horen en die nodig zijn om deel te kunnen nemen aan een democratische, pluriforme Nederlandse samenleving.
- Het onderwijsaanbod moet doelgericht, samenhangend en herkenbaar zijn, en scholen moeten inzicht bieden in de behaalde resultaten (onderwijskundig uitgangspunten). Dat betekent dat er concrete leerdoelen nodig zijn, waarin zichtbaar is welke competenties de school met het onderwijs nastreeft. Tevens moet het onderwijsaanbod een logische opbouw hebben, waarin de verschillende onderdelen in samenhang worden aangeboden. Ten slotte dienen de leerresultaten in kaart te worden gebracht, zodat kan worden nagegaan of de leerdoelen worden gerealiseerd. Scholen moeten daarover verantwoording afleggen in de schoolgids en het schoolplan.
- De burgerschapswet vraagt ook aandacht voor de schoolcultuur: die moet in overeenstemming zijn met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en leerlingen stimuleren om met de basiswaarden te oefenen en die in de praktijk te brengen. Het klimaat op school moet zo zijn dat iedereen zich veilig en geaccepteerd voelt.

WAT ZIJN MOGELIJKE KNELPUNTEN?

- Hoe kunnen scholen een heldere visie op burgerschap vormen? Burgerschap is een complex begrip. De wet geeft alleen de kern ervan aan, maar het is de taak aan scholen (schoolbesturen) om die verder uit te werken.
- Is er een spanning tussen de burgerschapsopdracht en vrijheid van onderwijs? De burgerschapswet geeft scholen de ruimte om een eigen invulling te geven, vanuit hun eigen opvattingen en identiteit, zolang die niet strijdig is met de basiswaarden. Scholen mogen dus niet van ouders eisen dat ze een identiteitsverklaring tekenen die homoseksualiteit afwijst.
- In hoeverre laat de wet ruimte om rekening te houden met verschillen tussen scholen, bijvoorbeeld wat betreft leerlingenpopulatie? Op een school met veel diversiteit zal anders aan burgerschap moeten worden gewerkt dan op sterk homogene scholen. De wet laat hiervoor ruimte, binnen de grens van de basiswaarden.
- Hoe kan burgerschapsonderwijs als een vakoverstijgende taak van de hele school worden vormgegeven? Burgerschapsonderwijs dient zich niet te beperken tot een apart vak of incidenteel aandacht te krijgen, maar moet geïntegreerd zijn in het onderwijsaanbod en ook in de schoolcultuur tot uiting komen.

- Hoe kunnen docenten worden ondersteund om controversiële onderwerpen en gevoelige kwesties te bespreken in de klas? Docenten kunnen zich hierbij onzeker voelen indien ze geen steun vinden vanuit de visie van school op burgerschap. Knelpunten zijn ook dat scholen en docenten over zulke onderwerpen te weinig kennis hebben en kampen met handelsverlegenheid.
- Hoe kan de school een oefenplaats zijn voor burgerschap? Burgerschap moet niet alleen vorm krijgen in het onderwijsprogramma, maar ook in praktijk worden gebracht. Juist wanneer opvattingen wringen kunnen scholen een belangrijke oefenplaats bieden.
- Hoe kan de voortgang worden geëvalueerd? Scholen moeten inzicht hebben in leerresultaten, wat het onderwijs heeft opgeleverd. Dat is nodig voor verantwoording en voor eventuele bijstelling. Om te weten of de school het goed(e) doet, is regelmatig evaluatie nodig.

WELKE AANDACHTSPUNTEN EN ADVIEZEN ZIJN ER BIJ DE WETTELIJKE OPDRACHT?

- Bij het ontwikkelen van de eigen visie op burgerschap is het van belang te zorgen voor draagvlak, door niet alleen docenten te betrekken, maar ook bij de ouders en (in het voortgezet onderwijs) de leerlingen.
- Juist de omgang met medeleerlingen die anders zijn of er andere denkbeelden op na houden, stelt leerlingen in staat een onderlinge verdraagzame houding te ontwikkelen. Belangrijk daarbij is dat ervoor wordt gezorgd dat discussies op een respectvolle wijze worden gevoerd.
- Ruzies op het schoolplein of overlast in de buurt (bijv. in de bus) waarbij leerlingen betrokken zijn, kunnen worden benut om met leerlingen in gesprek te gaan over burgerschap.
- Het vormgeven van de school als democratische oefenplaats komt ook tot uiting in gesprekken over gevoelige onderwerpen. Een heldere visie op burgerschap biedt leraren steun bij het bespreken van gevoelige onderwerpen. Scholen en docenten blijken behoefte te hebben aan meer scholing en/of voorlichting om over zulke onderwerpen met leerlingen in gesprek te gaan.
- Scholen kunnen zelf kiezen hoe ze evaluaties van burgerschapsonderwijs vormgeven. Er zijn verschillende manieren om de leerresultaten van het burgerschapsonderwijs in kaart te brengen, zoals met portfolio, de beoordeling van een werkstuk of deelname aan een project. Er zijn ook gestandaardiseerde instrumenten om burgerschapscompetenties van leerlingen te meten.
- De Onderwijsinspectie ziet er op toe dat scholen zich aan de wet houden. Zie een inspectiebezoek ook als een kans. De inspectie kan de school adviseren bij het verbeteren van het aanbod en het zetten van volgende stappen.
- Voor scholen zijn er allerlei vormen van ondersteuning beschikbaar voor het ontwikkelen van een visie en curriculum en voor het in praktijk brengen van burgerschap op scholen, zoals scholing en trainingen, handreikingen, tools, lesmateriaal en gastlessen

WHATSAPP
06 232 232 71

E-MAIL
INFO@ARTIMN.NL